

Film 'Borat' onder vuur voor racistische uitspraken

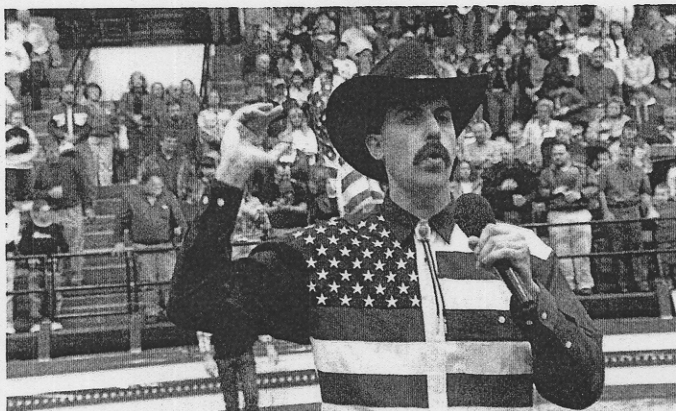
CONTROVERSE ALOM ROND DE FILM 'BORAT'. DE DOCUKOMEDIE VAN SACHA BARON COHEN LIJKT AF TE STEVENEN OP EEN INDRUKWEKKEND AANTAL RECHTSZAKEN.

JOGCHUM VRIELINK

Sacha Noam Baron Cohen is een Britse komiek van Joodse afkomst. Controversiële typetjes zijn zijn handelsmerk. Cohens meest bekende creaties zijn Ali G (een Engelse wannabe gangsta-rapper), Bruno (een homoseksuele Oostenrijkse modeverslaggever met nazitrekjes) en Borat Sagdiyev (een journalist uit Kazachstan). Deze en andere figuren komen voor in 'Da Ali G Show', een improvisatieprogramma waarin Cohen interviews afneemt en grappen uithaalt in de hoedanigheid van zijn alter ego's. De humor zit hem er vooral in dat de geïnterviewden en andere gasten er van uit gaan dat zij met 'echte' personen te maken hebben.

BORAT

Door zijn grote populariteit kreeg Borat dit jaar zijn eigen film: 'Borat: Cultural Learnings of America for Make Benefit Glorious Nation of Kazakhstan'. Het concept is eenvoudig. Borat - een naïeve, gebrekkelijk Engels sprekende, politiek-incorrecte, Kazachse journalist - wordt door zijn regering uitgezonden naar de Verenigde Staten. Zijn doel: ervaringen en lessen opdoen voor zijn land, want 'although Kazakhstan glorious country, it have problem too: economic, social and Jew'. Borat leeft zich uit op nietsvermoedende individuen en bevolkingsgroepen die hij onderweg

Borat gaat zich te buiten aan domheid, seksisme, misogynie, handicapisme, homofobie, racisme, antisemitisme, antiziganisme en islamofobie.

tegenkomt. Cohens geesteskind gaat zich daarbij te buiten aan domheid, seksisme, misogynie, handicapisme, homofobie, racisme, antisemitisme, antiziganisme en islamofobie.

JURIDISCH

De juridische klachten waartoe de film aanleiding geeft, vallen globaal uiteen in twee categorieën. Een eerste categorie is die van individuen die herkenbaar in beeld worden gebracht. Een tweede cluster zijn klachten van (minderheids)groepen die in de film in algemene zin worden beledigd of van wie Borat een onflatterend beeld ophangt.

GYPSIES RAMMEN

Het effect van Borats onbehouwen gedrag is dat het de kleine kantjes van zijn gesprekspartners naar boven brengt. Aangemoedigd of getergd door Borat komen verschillende personen in de film nogal intolerant, racistisch, seksistisch of homofob uit de hoek. Zo gaat een autoverkoper ernstig in op de vraag of de wagen die hij Borat wil verkopen wel zonder problemen, en met dodelijk resultaat, een groep 'gypsies' kan rammen. Een zuidelijke Amerikaan op een rodeo laat zich ontvallen dat hij liefst alle homo's zou laten opsluiten of ophangen.

Enkele geportretteerden hebben al laten weten dat zij juridische stappen overwegen. Wat zijn hun kansen op succes?

Alle personen die herkenbaar in beeld gebracht worden in de film, hebben - zoals gebruikelijk - een contractuele 'release' getekend. Het bewuste document spreekt over een 'documentary-style film' gericht op 'a young adult audience by using entertaining content and formats'. De overeenkomst vrijwaart de makers van een lijst van maar liefst zestien potentiële vorderingen, onder meer inzake laster en eeroof, privacy en portretrecht. Het contract biedt vooral ook een grote mate van bescherming waar het gaat om zaken als bedrog, 'breach of alleged moral right' en oneerlijke zakenpraktijken die misleidend kunnen zijn voor de consument.

Dit alles maakt een succesvolle juridische actie van in de film opgevoerde individuen erg twijfelachtig. Mogelijk kan iemand nog volhouden dat men hem het contract heeft doen tekenen onder valse voorwendselen of dat sommige clausules in strijd zijn met 'state law' en dus nietig. Evident is dit echter niet, gezien het weldoordachte systeem. Temeer daar alle geïnterviewden duidelijk wisten dat de opnames gemaakt werden voor een film en niemand hen verplicht heeft om 'foute' dingen te zeggen.

FIRST AMENDMENT

Naast 'gedupeerde' individuen zijn er verschillende (minderheids)groepen en/of nationaliteiten die hun ongenoegen hebben laten blijken over de film. Een aantal van hen overweegt om klacht in te dienen of heeft dit al gedaan. In de VS hebben dergelijke klachten nauwelijks kans op slagen. Door de hoge graad van bescherming die het 'First Amendment' biedt aan de vrijheid van meningsuiting, kan terzake geen wetgeving worden uitgevaardigd. Eventuele klagers kunnen zich daar dus niet op een wettelijke grondslag beroepen. In veel Europese (en Centraal-Aziatische) landen ligt dat anders. Veruit de meeste landen hebben hier wetgeving die racistische, homofobe, of anderszins 'discriminerende' uitlatingen aan banden legt.

Ook in onze contreien zijn trouwens klachten neergelegd. Zo heeft het 'Europäisches Zentrum für Antiziganismforschung' Cohen beschuldigd van 'laster' en het 'aanzetten tot haat' tegen Sinti en Roma. De klacht wordt momenteel in Hamburg onderzocht. Rusland heeft - na verschillende klachten - de distributie van de film verboden, omdat het de inhoud beledigend acht voor etnische en religieuze minderheden. Kazachstan heeft laten weten zich te beraden op juridische stappen.

Cohen reageert veelal laconiek. Op het dreigement van de Kazachse regering om Cohen aan te klagen, reageerde 'Borat': 'I have no connection with mister Cohen and I fully support my government's decision to sue this Jew'. Ook aan de klacht van de Roma laat Cohen zich weinig gelegen liggen. Toen hij onlangs in Duitsland een prijs won, was zijn reactie: 'I will put this prize next to the only other one I won (...). For hitting gypsy with rock at 50 meters'.

Hoewel de maker de klachten weglacht, wil dat niet zeggen dat de klagers geen kans op slagen hebben. De afgelopen jaren is op veel plaatsen de toepassing van de wetgeving zodanig verruimd, dat een veroordeling niet valt uit te sluiten.

ANTIRACISMEWET

In België zullen aangekondigde wijzigingen in de antiracismewet er voor zorgen dat naast het 'aanzetten tot haat, geweld en discriminatie' ook het louter 'verspreiden van racistische denkbeelden' strafbaar wordt (terwijl bepaalde racistische daden juist uit de strafrechtelijke sfeer gehaald zullen worden). Voor de nieuwe strafbaarstelling zou - als het aan de indieners ligt - ook slechts een 'algemeen opzet' vereist zijn: het volstaat dat de denkbeelden 'willens en wetens' verspreid worden.

Het is duidelijk dat een aantal ideeën en denkbeelden die Borat en anderen in de film uiten 'racistisch' zijn en dat die door de film 'verspreid' worden. Ook het opzet is 'prima facie' moeilijk te betwisten: het zou immers niet nodig zijn om aan te tonen dat de bedoelingen of motieven van de 'dader' ook racistisch zijn.

Mogelijk kan het satirische karakter van de film de makers vrijpleiten. Daarvoor is men echter sterk aangewezen op de gevoeligheid daarvoor van de rechter. Zoveel rechtszekerheid is onaanvaardbaar. Vooral ook omdat de bedoelingen van Cohen duidelijk antiracistisch en emancipatoir zijn. In de figuur van Borat laat hij zien hoe onzinnig en onhoudbaar racistische, seksistische, homofobe en andere bekrompen denkbeelden eigenlijk zijn.

De juridische bestrijding van racistische en discriminerende meningsuitingen heeft zich de laatste jaren te veel laten leiden door de wil om totale controle op het fenomeen te krijgen. Alle verwerpelijke en schadelijke uitlatingen moesten onder de wetgeving vallen: als dat niet het geval was, dan moest de wetgeving uitgebreid of ruimer geïnterpreteerd worden.

Een dergelijk uitgangspunt is onrealistisch en riskant. Het leidt tot een nietsontziende vlucht vooruit, die blind wordt voor negatieve neveneffecten. Er zijn al veroordelingen wegens het versturen van een mailtje aan kennissen of klachten tegen uitgevers die historische publicaties herdrukken. Het feit dat zelfs een film als 'Borat' na de komende herziening onder de wetgeving zou kunnen vallen, moet een duidelijk signaal zijn dat verdere uitbreiding een brug te ver is. In het strafrecht is geen ruimte voor 'collateral damage'.

(De auteur is assistent aan de KU Leuven)

Het verdict luidt: abonneer nu.

Het tijdschrift voor Strafrecht biedt de rechtspracticus een overzicht van de recente jurisprudentie op het terrein van het formele en materiele strafrecht, de nieuwe wetgeving en interessante doctrine.

NU
€164,00
I.P.V.
€205,00

Verschenen in nr. 5 van het Tijdschrift voor Strafrecht 2006

DOCTRINE

Y. Van den Berge, "De uitvoering van vrijheidsstraffen: van nu en straks... met de oprichting van de strafuitvoeringsrechtbanken"

JURISPRUDENTIE

- Cass. 5 april 2006
Voorlopige hechtenis - laattijdige oproeping voor de raadkamer - niet respecteren van de inzagetermijn - gevolg - rechten van verdediging
- Cass. 18 april 2006
Terbeschikkingstelling van de regering - art. 25 ter Wet Bescherming Maatschappij - verzoekschrift tegen de beslissing tot internering
- Brussel 15 maart 2006
Drugwet - vervoer van wit poeder - bevoegdheid - poging
- Noot J. Van Gaever, "De Belgische rechter vs. de drugkroon: hoe 'kleine garnalen' aanleiding kunnen geven tot grote discussies"
- Bergen 5 oktober 2005/ Brussel 29 maart 2006/ Gent 3 april 2006
Onmiddellijke toepassing van een nieuwe wet - mensenhandel - mensensmokkel - De wet van 10 augustus 2005 - overgangsbepalingen - artikelen 77 en 77 bis Vreemdelingenwet - retroactieve werking van de mildere strafwet - de niet-retroactiviteit van de strengere strafwet - Helpen van een vreemdeling bij zijn illegale binnenkomst - artikel 2 Strafwetboek
- Noot P. Herbots, "Mensensmokkel (sensu stricto) en artikel 2 Strafwetboek"

Bestel voor 31/12 en bespaar 20% op uw abonnement op het Tijdschrift voor Strafrecht.

Neem vandaag nog een abonnement

- Bestel online: www.kluwer.be
- Bel gratis: 0800 14 500
- E-mail naar: info@kluwer.be

Auteurs: P. de Hert, L. Delbrouck, O. De Vel, B. Meganck, F.P. Olçer, G. Schoorens, H. Van Bavel, J. Van Cauter, T. Van Damme, Y. Van den Berge, D. Van Den Bossche, J. Van Gaever

Kluwer
a Wolters Kluwer business